

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA



BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
TAARIFA YA KAMATI KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA
WIZARA YA MAJI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024
PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO
KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025.**

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu
za Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

**Idara ya Kamati za Bunge,
Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro,
S.L. P 941,
40490 Tambukareli,
DODOMA.**

MEI, 2024.

YALIYOMO

TAFSIRI YA VIFUPISHO	iii
ORODHA YA VIELELEZO	iv
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Msingi wa Uchambuzi wa Kamati.....	2
1.3 Mawanda (Scope) ya Uchambuzi.....	3
SEHEMU YA PILI.....	4
2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI.....	4
2.1 Maelezo ya Jumla	4
2.2 Matokeo ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo	4
2.2.1 Yaliyobainika kwenye Miradi ya Maendeleo iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati.....	11
2.2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024	12
2.2.3 Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati.....	13
2.2.4 Uchambuzi wa Ukusanyaji wa Maduhuli.....	14
2.2.5 Utekelezaji wa Mipango na Majukumu ya Wizara ya Maji	16
2.2.6 Hali ya Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina	19
2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.....	23
2.3.1 Maelezo ya jumla.....	23
2.4 Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali	28
SEHEMU YA TATU	30
3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI	30
3.1 Maelezo ya Jumla	30
3.2 Maoni ya Kamati	30
3.3 Ushauri wa Kamati	32
4.0 HITIMISHO	36
4.1 Maelezo ya Jumla	36
4.2 Shukrani	36

TAFSIRI YA VIFUPISHO

1. **CCM** - Chama cha Mapinduzi
2. **RUWASA** - Rural Water Supply and Sanitation Agency
3. **CBWSO** - Community-Based Water & Sanitation Organization
4. **PforR** - Program for Results

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 1: Mchanganuo wa Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli na kiasi kilichokusanywa hadi Februari, 2024.....	15
Kielelezo Na. 2: Mchanganuo wa Bajeti na kiasi cha fedha kilichopokelewa kwa Matumizi ya Maendeleo hadi Februari, 2024.....	20
Kielelezo Na. 3: Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida zilizoidhinishwa na kupokelewa hadi Februari, 2024.....	22
Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Maduhuli kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.....	25
Kielelezo Na. 5: Ulinganisho wa Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024 na mwaka wa Fedha 2024/2025.....	26
Kielelezo Na. 6 : Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali 2024/2025.....	28

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA MAJI KWA MWAKA
WA FEDHA 2023/2024 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO KWA
MWAKA WA FEDHA 2024/2025**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira, kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, pamoja na Maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia masharti ya Kanuni ya 142 kuhusu muundo wa Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni. Kwa msingi huo, Taarifa ninayoiwasilisha imegawanyika katika Sehemu Kuu Tatu zifuatazo: -

- (i) Sehemu ya Kwanza inatoa maelezo ya jumla na kuonesha Msingi na Muundo wa Taarifa pamoja na namna Kamati ilivyofanya kazi;

- (ii) Sehemu ya Pili inabainisha Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025; na
- (iii) Sehemu ya Tatu inabainisha Maoni na Ushauri wa Kamati na kumalizia kwa hitimisho.

1.2 Msingi wa Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 6(6) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, kimeipa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira jukumu la kusimamia shughuli za Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira. Kwa madhumuni ya taarifa hii, Wizara ya Maji (**Fungu 49**) inahusika. Aidha, Masharti ya Kanuni ya 118 (4) ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1)(a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023 yanazitaka Kamati za Kisekta ikiwemo Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kuchambua Taarifa za Bajeti kabla ya kujadiliwa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi masharti hayo, tarehe 22 Machi, 2024, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Maji kuhusu Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

1.3 Mawanda (Scope) ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji ina Fungu Moja (**Fungu 49**).

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Taarifa hii ni kuliwezesha Bunge kujadili Hotuba ya Waziri wa Maji aliyoiwasilisha mapema leo hii. Ili kuliwezesha Bunge kufanya kazi hiyo inavyostahili, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika maeneo yafuatayo: -

- (i) Matokeo ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo;
- (ii) Hatua iliyofikiwa katika uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (iii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (iv) Hali ya Upatikanaji wa Fedha za Matumizi hadi kufikia Mwezi Februari, 2024;
- (v) Hatua iliyofikiwa katika Utekelezaji wa mipango iliyowekwa kwa Mwaka wa fedha 2023/2024; na
- (vi) Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ikilinganishwa na utekelezaji kwa mwaka wa fedha unaoisha.

2.2 Matokeo ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kamati ilizingatia Masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari,

2023 kwa kutembelea na kukagua Miradi **Sita (6)** ya Maendeleo inayotekelezwa na Wizara ya Maji iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024 katika Mikoa ya Iringa, Njombe, na Ruvuma kuanzia tarehe 12 hadi 18 Machi, 2024. Naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu matokeo ya Ukaguzi wa Miradi hiyo kama ifuatavyo: -

(a) Mradi wa Maji – Itagutwa Mkoani Iringa

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa kwa gharama ya **Shilingi 322,067,025/=** ambazo ni fedha za Mfuko wa Maji na fedha kutoka Benki ya Dunia kupitia Program ya Malipo kwa Matokeo (*Program for Results - PforR*).

Mheshimiwa Spika, hadi Machi, 2024 jumla ya **Shilingi 320,935,960/=** zimepewa na utekelezaji wa Mradi umefikia **asilimia 98**. Aidha, Wananchi **4,215** wamenufaika katika huduma ya Maji kwa majaribio. Kamati inaipongeza Serikali kwa utekelezaji wa Mradi huu ambao kwa kiasi kikubwa umewezesha Wananchi hususan akina Mama, kushiriki katika shughuli za maendeleo badala ya kutumia muda mwingi katika utafutaji wa maji.

(b) Mradi wa Maji –Nyamlenge II Mkoani Iringa

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa katika Wilaya ya Iringa kwa gharama ya **Shilingi**

1,170,174,638/=. Katika mwaka wa fedha 2023/2024 kiasi cha **Shilingi 675,485,709/=** kilitengwa kwa ajili ya utekelezaji wa Mradi huu.

Mheshimiwa Spika, hadi Machi, 2024 jumla ya **Shilingi 1,017,270,639/=** zimelipwa huku utekelezaji wa mradi ukifikia **asilimia 98**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Wizara kwa kukamilisha mradi huu kabla ya muda wa Mkataba, hivyo kuwezesha Wananchi **5,692** wa Vijiji vya Nyabula na Mlanda kuanza kunufaika na huduma ya majisafi na salama.

(c) Ujenzi wa Bwawa la Masaka

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa Bwawa hili umekamilika na umegharimu kiasi cha **Shilingi 1,698,159,182.41**. Bwawa lina ukubwa wa mita za **Ujazo 439,803** likiwa na tuta lenye kimo cha **Mita 14**.

Mheshimiwa Spika, Bwawa hili lina uwezo wa kuhudumia Wananchi wapatao **9,682** wa Kata ya Masaka, Mifugo **7,780**, Kilimo cha umwagiliaji zaidi ya ekari **400** na Shughuli za uvuvi ambapo Vifaranga **19,000** vimepandikizwa kwenye Bwawa hilo. Aidha, Bwawa hili litapunguza shughuli za kibinadamu zilizokuwa zikifanyika kwenye vyanzo vya Maji na kufanya kuwe na uendelevu wa upatikanaji wa Maji

yanayotegemewa chini ya kidakio kwa ajili ya uzalishaji wa Nishati ya Umeme kwenye Bwawa la Mtera, Kidatu na Julius Nyerere.

(d) Mradi wa Igongwi (Lot 1,2,3 na 4)

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa katika Halmashauri ya Njombe Mji Mkoani Njombe ambapo unatekelezwa katika vipande (lots) Vinne: -

(i) Kipande cha Kwanza (Lot 1) kinahusisha ujenzi wa vyanzo Vinne (*intakes*) vya Maji na ulazaji wa bomba kuu lenye urefu wa **Kilomita 51.1** kwa gharama ya **Shilingi 4,307,798,502.56**. Utekelezaji wa kipande hicho umefikia **asilimia 99** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni 2024. Hadi mwezi Machi,2024 Mkandarasi amelipwa kiasi cha **Shilingi 3,438,511,347.78** sawa na **asilimia 80** ya gharama zote.

(ii) Kipande cha Pili (Lot 2), utekelezaji wa kipande hicho ulipangwa kufanyika katika Vijiji vya Madope na Luvuyo kwa kutumia vyanzo vya maji vya Igongwi. Hata hivyo kutokana na uchache wa maji kwenye vyanzo hivyo ililazimika kuondolewa kwenye mradi wa Igongwi na kutafutiwa vyanzo vingine kwa ajili ya kuendelea na utekelezaji kama ifuatavyo: -

☞ Mradi wa maji Madope – Mradi huu unahusisha ujenzi wa tanki la maji lenye ujazo wa **Lita 150,000**,

ujenzi wa **Vituo 16** vya kuchotea maji na mtandao wa mabomba ya usambazaji maji umbali wa **Kilomita 12**. Mradi huu umekamilika na Wananchi wanafaidika na huduma ya maji.

☞ Mradi wa Maji Luvunyo- Mradi huu unahusisha ujenzi wa chanzo, ujenzi wa tanki la **Lita 50,000**, ujenzi wa **Vituo 20** vya kuchotea maji, ulazaji wa mabomba ya usambazaji maji umbali wa **Kilomita 6**, ulazaji wa bomba kuu lenye urefu wa **Kilomita 8.7**. Mradi huu unatekelezwa kwa kutumia Wataalam wa ndani kwa gharama ya **Shilingi 1,151,203,621/=**. Hadi Machi, 2024 utekelezaji wa Mradi umefikia **asilimia 71** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2024.

(iii) Kipande cha Tatu (Lot 3) – Kipande hiki kinatekelezwa katika Vjiji vya Kitulila na Madobole kwa gharama ya **Shilingi 480,299,111.78**. Kazi zinazotekelezwa ni pamoja na ulazaji wa Mabomba ya Usambazaji maji umbali wa **Kilomita 13.8**, Ujenzi wa **Vituo 28** vya kuchotea maji na ujenzi wa matenki mawili yenye ujazo wa **Lita 75,000**.

Hadi Mwezi Machi, 2024 Mkandarasi amelipwa **Shilingi 222,594,099** sawa na **asilimia 46.3** na Utekelezaji wake umefikia **asilimia 97** ambapo unatarajiwa kukamilika Mwezi Juni, 2024.

(iv) Kipande cha Nne (Lot 4)- Kipande hiki kinatekelezwa katika Vjiji vya Luponde na Njoomlole kwa gharama ya **Shilingi 828,931,576**. Kazi zinazotekelezwa ni pamoja na ulazaji wa Mabomba ya Usambazaji maji umbali wa **Kilomita 21.8**, Ujenzi wa **Vituo 42** vya kuchotea maji na ujenzi wa matenki mawili yenye ujazo wa **Lita 250,000**.

Hadi Mwezi Machi, 2024 Mkandarasi amelipwa **Shilingi 448,525,980/=** sawa na **asilimia 54** ya malipo yote na Utekelezaji wake umefikia **asilimia 72**. Hata hivyo, utekelezaji wa kipande hiki umepangwa kukamilishwa kwa kutumia mafundi wazawa kutokana na Mkandarasi kutokuwa tayari kuendelea na kazi baada ya kuwa na madai ya muda mrefu.

(e) Mradi wa Maji Ngumbo Awamu ya Pili

Mradi huu unatekelezwa na Mkandarasi mzawa katika Wilaya ya Nyasa Mkoani Ruvuma kwa gharama ya **Shilingi 2,030,668,500**. Shughuli zinazotekelezwa katika Mradi huu, ni pamoja na uchimbaji wa mtaro, ulazaji na ufukiaji wa bomba lenye urefu wa **Kilomita 29.5**, ujenzi wa **vituo 30** vya kuchotea maji na ujenzi wa Ofisi ya chombo cha watoa huduma ngazi ya Jamii. Hadi mwezi Machi, 2024 utekelezaji wa mradi huu umefikia **asilimia 60**.

Jumla ya madai yaliyowasilishwa na Mkandarasi hadi Machi, 2024 ni **Shilingi 1,202,421,285/=** ambapo hadi Machi, 2024 Mkandarasi amelipwa kiasi cha **Shilingi 304,600,275.00** sawa na **asilimia 25.3** ya madai yaliyowasilishwa. Baada ya kukamilika kwa Mradi huu Wananchi wapatao **11,080** watanufaika na huduma ya majisafi katika Vijiji vya Ngumbo, Mbuli, Mkili, Liwundi na Yola.

(f) Mradi wa Maji wa Malungu

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa katika Wilaya ya Nyasa Mkoani Ruvuma kwa gharama ya **Shilingi 1,222,759,056.67** kwa fedha za Mfuko wa Taifa wa Maji na Fedha za Serikali kuu. Mradi haukitekelezwa kwa wakati kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kutopelekwa kwa mabomba kwa wakati. Mradi umepangwa kukamilika tarehe 01 Juni, 2024.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ukikamilika utanufaisha Wananchi wapatao **9,659** kutoka Vijiji vya Malungu na Tingi. Aidha, katika madai ya Mkandarasi ya **Shilingi 361,717,380.00**, Mkandarasi amelipwa kiasi cha **Shilingi 149,491,980** sawa na **asilimia 41.3** ya madai.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliridhishwa na Utekelezaji wa Miradi hii. Kamati inampongeza Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamhuri ya Muungano wa

Tanzania kwa kutoa fedha nyingi katika Miradi ya Maji inayotekelezwa.

2.2.1 Yaliyobainika kwenye Miradi ya Maendeleo iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Ukaguzi wa Miradi hiyo yamebainisha mambo yafuatayo: -

- (a) Kwa ujumla hatua iliyofikiwa katika Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyopangwa kutekelezwa na Wizara ya Maji kwa mujibu wa Mpango kazi ni ya kuridhisha;
- (b) Kuchelewa kutolewa kwa fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maji;
- (c) Uwepo wa malimbikizo ya madeni kwa Wakandarasi;
- (d) Ushirikishwaji mdogo wa Wananchi katika uandaaji wa Miradi ya maji.
- (e) Baadhi ya Wananchi wanaopitiwa na Miradi ya Maji kutopata maji;
- (f) Gharama kubwa ya maunganisho ya Maji Vijijini hivyo kuwafanya baadhi ya Wananchi kushindwa kumudu gharama hizo;
- (g) Uwepo wa Vituo vichache vya kuchota maji na Vituo vingine kuwa mbali na makazi ya Wananchi tofauti na Sera ya Maji inavyoelekeza;

- (h) Bado Wananchi wengi hawajui umuhimu wa kutunza na kulinda vyanzo vya maji;
- (i) Wataalamu wa maunganisho mapya ya Maji kuwa mbali hali inayosababisha upotevu mkubwa wa maji pale mivujo inapotokea;
- (j) Shughuli za Kilimo kuendelea pembezoni mwa vyanzo vya Maji;
- (k) Madai ya fidia kwa Wananchi wanaopisha Miradi ya Maji;
- (l) Uwepo wa Visima vilivyochimbwa ambavyo havijakamilika hali inayosababisha kukosekana kwa tija ya fedha zilizotumika kugharimia uchimbaji wa visima hivyo;
- (m) Kukwama kwa utekelezaji wa Miradi ya Maji kutokana na Mvua na;
- (n) Maji katika baadhi ya Miradi kutokuwa na ubora.

2.2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Kamati ilizingatia Kanuni ya 117(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 na kufanya Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, tarehe 22 Machi, 2024. Uchambuzi katika sehemu hii umejikita kwenye maeneo yafuatayo: -

- (a) Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri uliotolewa na Kamati katika Bajeti ya mwaka wa fedha 2023/2024;
- (b) Ukusanyaji wa Maduhuli;
- (c) Utekelezaji wa Mipango na Majukumu ya Wizara ya Maji na;
- (d) Hali ya Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Lengo la Uchambuzi wa Kamati ni kuliwezesha Bunge kupata ulinganisho utakaosaidia katika mjadala wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja. Ulinganisho huo unafanyika kwa njia ya asilimia, na Vielelezo, ili kubainisha taswira ya mlingano uliopo.

2.2.3 Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, wakati wa kupitia na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2023/2024, Kamati ilitoa Maoni na Ushauri katika maeneo Kumi na Moja (11). Naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa kwa kiasi kikubwa Maoni na Ushauri wa Kamati umezingatiwa.

Mfano wa Ushauri uliozingatiwa unahusu Wizara kuweka utaratibu wa Watalaam katika Sekta ya Maji kutembeleana na kubadilishana uzoefu ili kuleta ufanisi katika Miradi ya Maji. Utekelezaji ulioripotiwa

unaonesha kuwa Wizara imeandaa Mwongozo wa Usimamizi wa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira unaoelekeza Mamlaka zenye uwezo na zilizofanikiwa kuzijengea uwezo Mamlaka changa na zenye uwezo mdogo. Vile vile Viongozi na Watalaam wa Wizara za Maji wa pande zote mbili za Muungano wamekuwa wakikutana ili kubadilishana uzoefu katika maeneo mbalimbali ikiwemo utunzaji wa vyanzo vya Maji na ujenzi wa Miradi ya Maji. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia sehemu kubwa ya Ushauri uliotolewa na Kamati.

Mheshimiwa Spika, pamoja na pongezi hizo, ni rai ya Kamati kwamba Serikali iendeele kutekeleza kikamilifu na kwa haraka maeneo ambayo utekelezaji wake umefanyika kwa kiwango cha chini. Mfano wa Ushauri huo ni Serikali kuongeza juhudi za kuwaelimisha Wananchi kuhusu umuhimu wa kutekeleza Mwongozo wa uvunaji wa maji ya mvua.

2.2.4 Uchambuzi wa Ukusanyaji wa Maduhuli

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara ya Maji (**Fungu 49**) iliidhinishiwa kukusanya jumla ya **Shilingi 1,200,001,000.00** kutokana na mauzo ya Nyaraka za Zabuni, Leseni kwa Makampuni ya Utafiti na Uchimbaji wa Visima vya Maji na Ada kwa huduma za Maabara za Ubora wa Maji. Hadi mwezi Februari 2024,

Wizara ilikusanya kiasi cha **Shilingi 983,669,897.00** sawa na **asilimia 82** ya lengo.

Mchanganuo wa Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli na kiasi kilichokusanywa hadi Februari, 2024 ni kama unavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 1**

Kielelezo Na. 1 Mchanganuo wa Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli na kiasi kilichokusanywa hadi Februari, 2024

CHANZO	MAKADIRIO YA MAKUSANYO 2023/2024	MAKUSANYO HADI FEBRUARI, 2024	ASILIMIA YA LENGU
Mauzo ya Nyaraka	1,000	800,000.00	80,000
Malipo ya Leseni kwa Kampuni za Utafiti na Uchimbaji wa Visima vya Maji	250,000,000	230,974,062	92
Ada kwa huduma za Maabara.	950,000,000	751,895,835	79
JUMLA	1,200,001,000.00	983,669,897	82

Chanzo: Randama ya Mpango na Bajeti ya Wizara ya Maji kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati unaonesha kuwa: -

(a) Mwenendo wa ukusanyaji wa Maduhuli kwa Wizara ya Maji kwa kipindi cha robo ya tatu ya utekelezaji wa Bajeti **ni asilimia 82** ya lengo la ukusanyaji kwa

mwaka. Hali hii ni dalili nzuri kwamba Wizara itaweza kufikia lengo la ukusanyaji wa Maduhuli kutokana na vyanzo hivyo ifikapo mwezi Juni, 2024.

- (b) Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa mwaka wa fedha 2024/2025 umezingatia hali halisi ya ukusanyaji wa Maduhuli katika mwaka wa fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, kwa Uchambuzi huo, Kamati ina maoni kuwa Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli yalipangwa kulingana na uhalisia wake. Aidha, Uwekezaji wa kutosha katika Leseni za Kampuni za Utafiti na Uchimbaji wa Visima vya Maji pamoja na uboreshaji na usimamizi wa huduma za Maabara za ubora wa maji unaweza kuongeza Mapato ya Serikali, na hivyo kuleta tija iliyokusudiwa kwa Wananchi.

2.2.5 Utekelezaji wa Mipango na Majukumu ya Wizara ya Maji

Mheshimiwa Spika, Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 ililenga kufanikisha utekelezaji wa Mipango na majukumu ya Wizara ya Maji na Taasisi zilizo chini ya Wizara hiyo. Ili kujiridhisha na mwenendo wa Matumizi unaoakisi madhumuni ya kuidhinishwa kwa Bajeti hiyo, Kamati ilidadisi utekelezaji wa majukumu ya Wizara katika maeneo Makuu matano ya Sekta ya Maji. Maeneo hayo ni: -

- (a) Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji;

- (b) Huduma ya Ubora wa Maji;
- (c) Huduma za Majisafi na Usafi wa Mazingira Vijijini;
- (d) Huduma za Usambazaji wa Majisafi na Usafi wa Mazingira Mijini na;
- (e) Uratibu wa Masuala Mtambuka

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Mafanikio yaliyopatikana kutokana na utekelezaji wa kazi katika Sekta ya Maji ni pamoja na: -

- (i) Kukamilika kwa Miradi ya maji **659** ambapo Miradi **589** ni ya Vijijini na Miradi **70** ni ya Mijini;
- (ii) Kuongezeka kwa huduma ya Maji kutoka **asilimia 77** Disemba 2022 Vijijini na **asilimia 88** Mijini hadi **asilimia 79.6** Vijijini na **asilimia 90** Mijini mwezi Disemba,2023;
- (iii) Kukamilika kwa Mabwawa ya ukubwa wa kati **Tisa (9)**;
- (iv) Kutatuliwa kwa migogoro **23** ya matumizi ya maji;
- (v) Kupanda miti rafiki kwa mazingira **649,356** kwenye vyanzo vya Maji katika Mabonde yote **Tisa (9)** na;
- (vi) Kukamilika kwa utekelezaji wa Mradi wa Maji na Usafi wa Mazingira katika Jiji la Arusha

Mheshimiwa Spika, kutokana na utekelezaji huo, Kamati inampongeza kwa dhati Mhe. Juma Aweso (Mb), Waziri wa Maji pamoja na Watendaji Wakuu wa Wizara wakiongozwa

na Katibu Mkuu Mhandisi Mwajuma Waziri kwa usimamizi mahiri na madhubuti.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana wakati wa utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Changamoto zifuatazo ziliathiri utekelezaji bora wa shughuli za Wizara: -

(a) **Mahitaji makubwa ya fedha kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi mikubwa ya Maji ya Kimkakati**

Utekelezaji wa Miradi mikubwa kama vile Ujenzi wa Mabwawa ya Kidunda, Farkwa na Ndembera/ Lugoda umechukua muda mrefu kuanza kutekelezwa kutokana na kuhitaji fedha nyingi kwa wakati mmoja wakati upatikanaji wa fedha hizo umekuwa si kwa kasi iliyokusudiwa;

(b) **Uchafuzi, uvamizi na uharibifu wa vyanzo vya Maji**

Uchafuzi, uvamizi na uharibifu wa vyanzo vya Maji unaotokana na kuongezeka kwa shughuli za kiuchumi na Kijamii unaathiri kwa kiasi kikubwa uendelevu wa Rasilimali za Maji nchini;

(c) **Mabadiliko ya Tabianchi**

Athari za mabadiliko ya tabianchi zikiwemo ukame wa muda mrefu na mafuriko zinachangia kukauka kwa vyanzo vya Maji na kuharibika kwa miundombinu ya maji.

2.2.6 Hali ya Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa fedha ni hatua muhimu katika utekelezaji wa Bajeti. Aidha, uzoefu wa kiwango cha fedha kinachopatikana kwa mwaka wa fedha unaoisha ni muhimu katika uamuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka unaofuata. Kwa msingi huo, Kamati ilifanya uchambuzi wa hali ya upatikanaji wa fedha kwa mwaka wa Fedha 2023/2024. Naomba kulijulisha Bunge kuwa matokeo ya uchambuzi yameonesha mambo yafuatayo: -

(a) Hali ya Upatikanaji wa Fedha kwa ajili ya kugharimia Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, hadi Februari, 2024, Wizara ya Maji ilipokea **asilimia 81** ya Bajeti ya Miradi ya Maendeleo. Kiwango hicho cha upatikanaji wa fedha kinaendana na hali halisi ya utekelezaji wa Bajeti. Kiasi kilichopatikana ni **Shilingi 563,398,121,378.53** kati ya **Shilingi 695,829,632,000.00** zilizoidhinishwa na Bunge kama inavyoonekana katika **Kielelezo Na.2**

**Kielelezo Na. 2Mchanganuo wa Bajeti na kiasi cha fedha
kilichopokelewa kwa Matumizi ya Maendeleo hadi Februari, 2024**

BAJETI ILIYOIDHINISHWA 2023/2024		FEDHA ILIYOPOKELEWA HADI FEBRUARI, 2024	ASILIMIA
FEDHA NDANI	ZA 407,064,860,000	356,910,567,637.62	87.6
FEDHA ZA NJE	288,764,772,000	206,487,553,740.91	71.5
JUMLA	695,829,632,000.00	563,398,121,378.53	81

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya Uchambuzi yanaonesha kuwa: -

- (i) Upatikanaji wa fedha kwa ajili kugharimia Miradi ya Maendeleo inayolenga kuimarisha upatikanaji wa huduma ya majisafi na salama ulifikia **asilimia 81** ya Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa ajili hiyo. Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha za Maendeleo kwa wakati ni kiashiria kwamba Miradi ya Maendeleo iliyopangwa kutekelezwa itakamilika kama ilivyokusudiwa ifikapo Juni, 2024;
- (ii) Upatikanaji wa fedha za ndani kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo ni **asilimia 87.6** ya Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa ajili hiyo. Hali hii inaonesha dhamira nzuri ya Serikali ya kushirikiana na Washirika wa Maendeleo katika kuhakikisha kuwa Wananchi

wananufaika na Miradi hii na kuondokana na kero za kukosa maji.

- (iii) Kwa upande wa fedha za Washirika wa Maendeleo kutoka nje upatikanaji wake ni **asilimia 71.5** ya Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa ajili hiyo. Hali hii inaonesha kwamba Bajeti iliyopangwa ni halisia na inaonesha ushirikiano wa dhati wa Washirika wa Maendeleo wa kutoka nje.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kusimamia Upatikanaji wa fedha za Maendeleo kwa wakati na hivyo kuongeza kasi ya kutekeleza Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020-2025. Ni maoni ya Kamati kwamba nchi inaendelea kuwa na usalama wa maji na kuimarisha huduma ya Majisafi na Salama na kuwafikia Wananchi kama ilivyoielezwa katika Ilani hiyo. Ni Rai ya Kamati kwamba kiasi cha fedha kilichobaki kitatolewa mapema kabla ya mwezi Juni ili Miradi iweze kukamilika kwa asilimia 100.

Aidha, ni matarajio ya Kamati kuwa uzoefu uliopatikana katika mwaka wa fedha 2023/2024 utafaa kutumika katika upatikanaji wa fedha za Maendeleo kwa mwaka wa fedha 2024/2025, ili Miradi iliyopangwa kutekelezwa ikamilike kwa wakati.

(b) Upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida kwa mwaka wa fedha 2023/2024

Mheshimiwa Spika, hadi Februari, 2024, Wizara ya Maji ilipokea **asilimia 61.3** ya fedha iliyoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kiwango hicho cha upatikanaji wa fedha hakiendani na hali halisi ya utekelezaji wa Bajeti. Kiasi kilichopatikana ni **Shilingi 37,048,093,833.87** kati ya **Shilingi 60,375,474,000.00** zilizoidhinishwa na Bunge kama inavyoonekana katika **Kielelezo Na.3**

Kielelezo Na. 3 Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida zilizoidhinishwa na kupokelewa hadi Februari, 2024

BAJETI ILIYOIDHINISHWA 2023/2024		FEDHA ILIYOPOKELEWA HADI FEBRUARI, 2024	ASILIMIA
FEDHA ZA MISHAHARA	42,339,913,000.00	29,052,227,510.00	68.6
FEDHA ZA OC	18,035,561,000.00	7,995,866,323.87	44.3
JUMLA	60,375,474,000.00	37,048,093,833.87	61.3

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonesha kuwa utolewaji wa fedha za Matumizi ya Kawaidi ambazo zinakusudiwa kutumika katika uendeshaji wa shughuli za uimarishaji wa huduma za Maji Mijini na Vijijini hadi Februari 2024, ni **asilimia 61.3** ya Bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili hiyo. Upatikanaji huo wa fedha uko chini ikilinganishwa na kiasi kilichopaswa kufikiwa kwa kipindi kama hiki ambao ni **asilimia 66.6**.

2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

2.3.1 Maelezo ya jumla

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi yanaonesha kuwa Malengo na vipaumbele vilivyodainishwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, vinaendana na majukumu ya Msingi ya Wizara ya Maji, ikiwemo Dira ya Taifa ya Maendeleo ya mwaka 2025; Awamu ya Nne ya Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano mwaka 2021/22 – 2025/26; Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020 - 2025; Malengo ya Maendeleo Endelevu ya mwaka 2030; na ahadi mbalimbali za Viongozi wa Kitaifa.

Aidha, Wizara inaendelea kutekeleza Miradi ya Maji kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji kwa mujibu wa Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002, Sheria ya Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji Na. 11 ya Mwaka 2009 na maboresho yake ya mwaka 2022; Sheria ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira Na. 5 ya mwaka 2019 pamoja na Kanuni zinazoelekeza utekelezaji wa Sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji ulifanyika kwa kuzingatia kazi zilizopangwa kutekelezwa katika maeneo yafuatayo: -

- (a) Kuimarisha Usimamizi, Uendelezaji, Uhifadhi na Utunzaji wa Vyanzo vya Maji;
- (b) Kuimarisha Huduma ya Usimamizi wa ubora wa maji nchini;
- (c) Kuboresha Huduma ya Maji katika Maeneo ya Mijini;
- (d) Kuboresha Huduma ya Maji Vijijini; na
- (e) Kuimarisha Uwezo wa Kitaasisi.

2.3.2 Makadirio ya Maduhuli yatakayokusanywa

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Wizara ya Maji (**Fungu 49**) inatarajia kukusanya jumla ya **Shilingi 1,200,001,000**, kutokana na vyanzo vya mauzo ya Nyaraka za Zabuni, Leseni kwa Kampuni za Utafiti na Uchimbaji wa Visima vya Maji, Tozo mbalimbali kwa wateja wanaopata huduma ya Maabara za Ubora wa Maji na Vibali vya Matumizi ya Maji katika Mabonde.

Mheshimiwa Spika, Ulinganisho wa Maduhuli yaliyokusanywa kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 yanaoneshwa katika Kielelezo **Na. 04**

Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Maduhuli kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

CHANZO	MAKADIRIO YA MADUHULI 2023/2024	MAKADIRIO YA MADUHULI 2024/2025	% ONGEZEKO/PUNGUFU
Mauzo ya Nyaraka za Zabuni	1,000.00	1,000.00	0
Leseni za Kampuni za Utafiti	250,000,000.00	250,000,000.00	0
Ada - Huduma za Maabara	950,000,000.00	950,000,000.00	0
JUMLA	1,200,001,000.00	1,200,001,000.00	0

Chanzo: Randama ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2024/2025

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Uchambuzi yanaonesha kuwa Lengo la ukusanyaji wa Maduhuli kwa mwaka 2024/2025 halijaongezeka, kiasi kilichopangwa kukusanywa mwaka wa fedha unaoisha ndio kilichokadiriwa kukusanywa kwa mwaka huu wa fedha. Hali hii inaonesha kuwa makadirio ya Maduhuli yamezingatia hali halisi ya makusanyo yaliyopatikana kwa mwaka wa fedha unaoisha.

2.3.3 Makadirio ya Matumizi ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2024/2025,

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Wizara ya Maji (**Fungu 49**) inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 627,778,338,000.00**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 69,662,959,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 558,115,379,000** sawa na **asilimia 89** ni kwa ajili ya kugharimia Miradi ya Maendeleo, kati ya fedha hizo

za Maendeleo **Shilingi 340,463,656,000** sawa na **asilimia 61** ni fedha za ndani na **Shilingi 217,651,723,000** sawa na **asilimia 39** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia uzoefu uliopatikana katika Utekelezaji wa Bajeti inayoisha, Kamati ilifanya ulinganisho kati ya Makadirio ya Bajeti ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2024/2025 na Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, ulinganisho huo unaonekana katika **Kielelezo Na. 5.**

Kielelezo Na. 5 Ulinganisho wa Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024 na mwaka wa Fedha 2024/2025

AINA YA MATUMIZI	CHANZO CHA FEDHA	FEDHA ILIYOIDHINISHWA 2023/2024	KIASI CHA FEDHA KINACHOOMBWA 2024/2025	ONGEZEKO/ PUNGUFU	ASILIMIA ONGEZEKO/ PUNGUFU
MATUMIZI YA	Fedha za ndani	407,064,860,000.00	340,463,656,000.00	-66,601,204,000.00	-9
MAENDELEO	Fedha za nje	288,764,772,000.00	217,651,723,000.00	-71,113,049,000.00	-9.4
JUMLA NDOGO		695,829,632,000.00	558,115,379,000.00	137,714,253,000.00	-18.4
MATUMIZI YA	OC	18,035,561,000.00	17,542,812,000.00	-492,749,000.00	-0.1
KAWAIDA	Mishahara	42,339,913,000.00	52,120,147,000.00	9,780,234,000.00	1.3
JUMLA NDOGO		60,375,474,000.00	69,662,959,000.00	9,287,485,000.00	1.2
JUMLA KUU		756,205,106,000.00	627,778,338,000.00	128,426,768,000.00	-17

Chanzo: Randama ya Wizara ya Maji (**Fungu 49**) kwa mwaka wa fedha

Mheshimiwa Spika, uchambuzi umeonesha kuwa: -

- (i) Makadirio ya Bajeti yote ya Wizara ya Maji yamepungua kwa **asilimia 17** ikilinganishwa na Bajeti iliyoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024;
- (ii) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya kugharimia Miradi ya Maendeleo yamepungua kwa kiasi cha **Shilingi 137,714,253,000.00** sawa na **asilimia 18.4** ikilinganishwa na Bajeti iliyoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Ni mtazamo wa Kamati kwamba kupungua kwa kiasi hiki cha Bajeti ya Maendeleo kutaathiri Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyopangwa kutekelezwa kwa mwaka wa fedha 2024/2025.
- (iii) Makadirio ya Matumizi ya Kawaida yameongezeka kwa kiasi cha Shilingi **9,287,485,000** sawa na **asilimia 1.2** ya Bajeti ya mwaka wa fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhishwa na Bajeti hii kwani haijazingatia ipasavyo maelekezo kwa Serikali yaliyomo kwenye Ilani ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020-2025. Ilani ya CCM imeahidi kuimarishwa kwa huduma ya Majisafi na salama ili ifikapo mwaka 2025 Wakazi asilimia 85

waishio Vijijini na asilimia 95 ya Wakazi waishio Mjini wawe wamefikiwa na huduma hiyo. Msisitizo wa Kamati kwa Serikali ni kuhakikisha kuwa Bajeti ya Wizara ya Maji inaongezwa kwa **Shilingi 137,714,253,000.00** ili angalau ibaki kama ilivyokuwa mwaka wa fedha 2023/2024.

2.4 Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ili kubaini ongezeko/ pungufu la Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali. Ulinganisho huo unaonekana kwenye **Kielelezo Na.6**

Kielelezo Na. 6 Ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji dhidi ya Bajeti Kuu ya Serikali 2024/2025

MCHANGANUO	BAJETI KUU YA SERIKALI		BAJETI YA WIZARA YA MAJI	ASILIMIA
MATUMIZI YA KAWAIDA	33,556,566,000,000.00		69,662,959,000	0.2
	Fedha za Ndani	12,148,283,000,000.00	340,463,656,000.00	0.7
	Fedha za Nje	3,640,838,000,000.00	217,651,723,000.00	0.4
JUMLA FEDHA ZA MAENDELEO		15,789,122,000,000.00	558,115,379,000.00	1.1
JUMLA MATUMIZI YOTE	49,345,688,000,000.00		627,778,338,000.00.	1.3

Chanzo: Mapendekezo ya Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2024/2025 na Randama ya Wizara ya Maji 2024/2025

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Ulinganisho huo unaonesha kuwa: -

- (a) Bajeti ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ni **asilimia 1.3** ya Bajeti Kuu ya Serikali. Hali hii inaonesha kwamba Bajeti ya Wizara ya Maji imepungua kwa **asilimia 0.4** ikilinganishwa na Bajeti ya mwaka wa fedha 2023/2024;
- (b) Bajeti ya Maendeleo ya Wizara ya Maji kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ni **asilimia 1.1** ya Bajeti Kuu ya Serikali ya Maendeleo ambayo ni **asilima 32**.

Uchambuzi huo unaonesha kuwa Wizara ya Maji siyo miongoni mwa Vipaumbele vya Serikali kwa mwaka huu wa fedha.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, lengo kuu la Taarifa hii ni kubainisha Maoni na Ushauri wa Kamati ili kuwezesha majadiliano ya Bunge. Pamoja na majadiliano kuhusu hoja hii, upo umuhimu wa kuzingatia Maoni na Ushauri unaotolewa katika Taarifa hii kwa lengo la kuboresha utendaji wa Serikali ili kuwezesha upatikanaji wa Huduma ya Majisafi na Salama nchini.

3.2 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya Uchambuzi wa kina kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji –**Fungu 49** kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2024/2025, naomba kubainisha Maoni ya Kamati ambayo yamezingatia changamoto zinazoikabili Sekta ya maji kama ifuatavyo: -

- (a) Kupungua kwa Bajeti ya Maendeleo ya Wizara ya Maji kunaweza kuathiri utekelezaji bora wa Miradi ya Maendeleo na Miradi hiyo kukosa tija iliyokusudiwa kwa Wananchi;
- (b) Utekelezaji wa Miradi mikubwa ya Maji kama vile Ujenzi wa Mabwawa ya Kidunda, Furkwa na Ndembera/ Lugoda unahitaji dhamira ya dhati ya Serikali ya kutenga Bajeti ya kutosha kwa ajili hiyo;

- (c) Kuchelewa kukamilika kwa baadhi ya Miradi kutokana na malimbikizo ya madeni ya Wakandarasi kunaathiri utoaji wa huduma ya maji kwa Wananchi, kuongeza gharama na kuathiri maslahi ya Wakandarasi;
- (d) Uharibifu wa Vyanzo vya Maji unachangiwa kwa kiasi kikubwa na shughuli za Binadamu zinazofanyika kando kando ya vyanzo vya Maji;
- (e) Utekelezaji wa Mwongozo wa uvunaji wa Maji ya mvua umekosa msukumo wa kutosha wa Serikali, hali inayosababisha mpotevu mkubwa wa maji;
- (f) Mabadiliko ya Tabianchi yana athari kubwa kwa Vyanzo vya Maji na Miundombinu ya Maji;
- (g) Migogoro baina ya Wananchi na hujuma ya miundombinu ya maji maeneo ambayo Miradi ya Maji imepita inasababishwa kwa kiasi kikubwa na Wananchi hao kutopatiwa huduma ya Maji;
- (h) Kutosambaza Maji kwa Wananchi maeneo ambayo uchimbaji wa Visima umekamilika kunaondoa tija ya Miradi hiyo na hasara kwa Serikali;
- (i) Vituo vya kuchotea maji katika baadhi ya maeneo kuwa mbali na makazi ya watu ni kinyume na Sera ya Maji ya mwaka 2002 inayotaka Wananchi kupata Maji katika umbali usiozidi Mita 400;

- (j) Gharama kubwa ya maunganisho mapya ya Maji inawanyima Wananchi wa hali ya chini Hasa wa Vijijini kupata haki ya huduma ya Maji;
- (k) Wataalamu wa maunganisho mapya ya Maji kuwa mbali kunapelekea upotevu mkubwa wa maji pale mivujo inapotokea;
- (l) Kutokutumika ipasavyo kwa Mitambo iliyonunuliwa na Serikali kwa ajili ya kuchimba Visima nchini kunaondoa tija iliyokusudiwa na Serikali ya kuwapatia Wananchi majisafi na salama.
- (m) Ushirikishwaji mdogo wa Wananchi katika uandaaji wa Miradi ya maji kunachangia uwepo wa migogoro na uharibifu wa Miundombinu ya maji;
- (n) Madai ya fidia kwa Wananchi wanaopisha Miradi ya Maji hayalipwi kwa wakati kama Sheria ya fidia inavyoelekeza na;
- (o) Maji katika baadhi ya Miradi hayana ubora.

3.3 Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na Maoni yaliyobainishwa hapo juu naomba kutoa Ushauri wa Kamati kama ifuatavyo;

- (a) Serikali iongeze Bajeti ya Maendeleo ya Wizara ya Maji kiasi cha **Shilingi 137,714,253,000.00** ili Wizara iweze kukamilisha Miradi ya Maji na hivyo kutimiza ahadi ya Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu ya Mwaka 2020-2025

inayoelekeza Serikali kuimarisha huduma ya majisafi na salama kwa Wananchi na kuwafikia wakazi **asilimia 85** kwa Vijijini na **asilima 95** kwa Mijini ifikapo mwaka 2025. Aidha, ongezeko hilo la bajeti litawezesha Serikali kutekeleza azma ya Mhe. Rais ya kuvipatia huduma ya Maji Vijiji **2581** ambavyo havijafikiwa na huduma hiyo;

(b) Serikali ione umuhimu wa kuongeza fedha katika Mfuko wa Taifa wa Maji ili kukamilisha Miradi Mikubwa ya Kimkakati kwa wakati kwa;

(i) Kungeza fedha kutoka **Shilingi 50** inayotolewa sasa kwa kila Lita ya Diseli na Petroli hadi kufikia **Shilingi 100**;

(ii) Kutafuta vyanzo vingine vya fedha kama hati fungani na;

(iii) Kuandaa maandiko ya kupata fedha katika mifuko ya fedha ya Kimataifa;

(c) Serikali ihakikishe inalipa malimbikizo ya madeni yote ya Wakandarasi kabla ya tarehe 30 Juni, 2024 ili miradi ya maji ikamilike na kuwanufaisha Wananchi;

(d) Serikali iendeele kuelimisha Wananchi kutofanya shughuli za kiuchumi na kijamii kando kando ya Vyanzo vya Maji. Aidha, Serikali iwatafutie Wananchi hao shughuli mbadala za kiuchumi na nishati mbadala ili kujikimu kimaisha;

- (e) Serikali iweke msukumo wa kutosha wa utekelezaji wa Mwongozo wa kuvuna maji ya mvua kuanzia ngazi ya Kaya, Taasisi za Umma na Binafsi;
- (f) Ili kukabiliana na mafuriko na ukame vinavyosababishwa na Mabadiliko ya Tabianchi, Serikali kwa kutumia taarifa za Utabiri wa Hali ya Hewa, iandae Mkakati mahsusi wa kukabiliana na hali hiyo kwa kuchimba Mabwawa/Visima na kupanda miti rafiki kwa mazingira ili kulinda vyanzo vya maji;
- (g) Serikali iwashirikishe Wananchi kabla ya kuanza utekelezaji wa Miradi ya Maji. Hii itasaidia kuondoa migogoro baina ya Serikali na Wananchi wa eneo husika, lakini pia itasaidia kuleta tija iliyokusudiwa na kuwawezesha kulinda, kuitunza, kuisimamia na kuifanya kuwa endelevu.
- (h) Serikali kupita Wizara ihakikishe inasambaza Maji kwa Wananchi kwenye Maeneo ambayo uchimbaji wa Visima umekamilika ili kuleta tija iliyokusidiwa;
- (i) Serikali iongeze Vituo vya kuchotea Maji, na vituo hivyo vijengwe karibu na makazi ya Watu hasusan Vijijini ili kuendana na Sera ya Maji inavyoelekeza kwamba Mwananchi asiende kupata huduma ya Maji zaidi ya Mita 400;
- (j) Serikali iangalie upya bei za maunganisho mapya ya Maji kwa wateja wapya hasa wa Vijijini ili ziendane na

hali halisi ya uwezo wa Wananchi. Aidha, kuwepo na utaratibu wa kuwaunganishia na kuwapatia maji makundi maalum hasusan Wazee na Watu wenye ulemavu ambao kimsingi hawana uwezo wa kugharimia kupata huduma hiyo;

- (k) Serikali iandae Mpango wa utoaji huduma za matengenezo ya mabomba kwa haraka pale inapotokea kuna uvujaji wa maji kutokana na kupasuka kwa mabomba ili kuepusha hasara inayotokana na uvujaji wa maji;
- (l) Serikali iweke utaratibu mzuri wa matumizi ya Mitambo iliyonunuliwa kwa ajili ya kuchimba Visima nchini kwa kuelekeza mitambo hiyo kwenye maeneo yenye uhitaji zaidi wa Maji;
- (m) Serikali itekeleze Sera ya Maji ya mwaka 2002 inayotaka Wananchi wanaopitiwa na Miradi ya Maji kuwa Wanufaika wa kwanza na Huduma hiyo. Hali hii itaondoa migogoro baina ya Wananchi na itasaidia Miundombinu ya Maji kutoharibiwa;
- (n) Serikali ilipe fidia kwa Wananchi wanaopisha Miradi ya Maji kabla ya Miradi hiyo kuanza kutekelezwa ili kuepusha migogoro;
- (o) Serikali ihakikikshe maji yanayosambazwa yanakuwa na ubora unaohitajika kwa matumizi ya Wananchi.

4.0 HITIMISHO

4.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina pamoja na Maoni na Ushauri wa Kamati, naomba kuhitimisha hoja ya Kamati kama ifuatavyo: -

4.2 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati kwa mara nyingine napenda kukupongeza tena kwa uongozi wako madhubuti. Kamati yangu inakuahidi ushirikiano wa hali ya juu na tunakuombea afya njema, Maisha marefu na mafanikio katika utekelezaji wa majukumu yako.

Mheshimiwa Spika, namshukuru na kumpongeza Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kukusaidia katika kuliwezesha Bunge kutekeleza wajibu wake wa kuisimamia na kuishauri Serikali kwa ustadi wa hali ya juu.

Mheshimiwa Spika, kipekee nawashukuru kwa moyo wa dhati Wajumbe wa Kamati kwa ushirikiano wao katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati hususan wakati wa Uchambuzi wa Bajeti. Hali hiyo ni ushahidi tosha kwamba, Wajumbe wa Kamati hii wako tayari kulitumikia Bunge, Taifa na Wananchi wakati wowote.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua na kuthamini umuhimu wa Wajumbe wa Kamati ningetamani kuwatambua kwa kuwataja majina yao. Hata hivyo, kwa kuzingatia ufinyu wa

muda naomba majina yao yaingizwe kwenye Kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge (*Hansard*). Majina ya Wajumbe hao ni haya yafuatayo: -

1. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anna Richard Lupembe, Mb - **M/Mwenyekiti**
3. Mhe. Asya Sharif Omar, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Prof. Shukrani Elisha Manya, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Bashiru Ally Kakurwa, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Kasalali E. Mageni, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Robert Maboto, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Juma Usonge Hamad, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Ritta Kabati Enespher, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Haji Makame Mlenge, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Asya Mwadini Mohammed, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Kavejuru Eliadory Felix, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Regina Ndege Qwaray, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Emmanuel Peter Cherehani, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Charles John Mwijage, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Deo Kasenyanda Sanga, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Eng. Stella Martin Manyanya, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Mohammed Jumah Soud, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Keneth Nollo, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Suleiman Omar Mohamed, Mb - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza na kumshukuru Waziri wa Maji Mhe. Jumah Aweso, (Mb) na Naibu Waziri Mhe.

Kundo Andrew Mathew (Mb), Katibu Mkuu Mhandisi Mwajuma Waziri pamoja na Wataalamu wote wa Wizara ya Maji kwa ushirikiano walioonesha wakati wa kuchambua na kujadili Bajeti ya Wizara.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mhe. Mhandisi Maryprisca Mahundi (Mb), Naibu Waziri wa Mawasiliano kwa ushirikiano wake kwa Kamati kwa kipindi alichokuwa Naibu Waziri wa Wizara ya Maji nampongeza pia kwa kuteuliwa Kuwa Naibu Waziri wa Mawasiliano.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini si kwa umuhimu napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Nenelewa Mwihambi, *ndc*, kwa umahiri wake katika kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu bila kukwama.

4.3 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji, kwa mwaka wa fedha 2024/2025 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.



Jackson Gedion Kiswaga, (Mb)

MWENYEKITI,

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
MAJI NA MAZINGIRA.**

09 MEI, 2024.